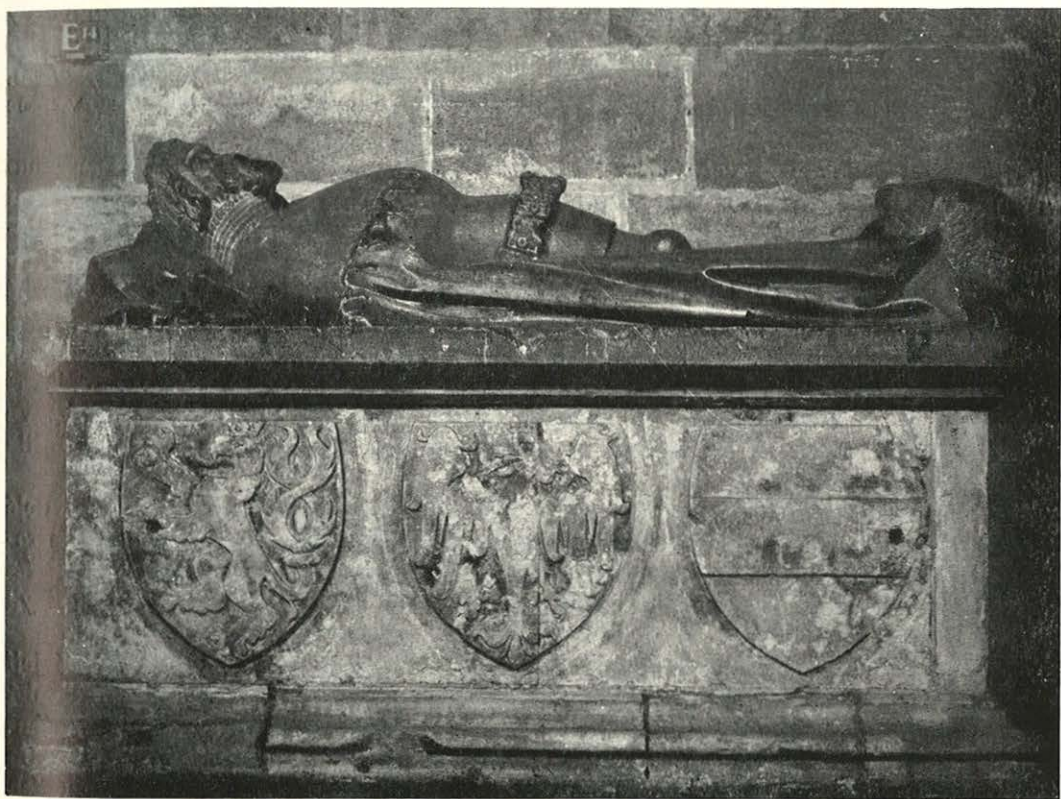


Významná výročí roku 1978

ZDISLAV BUŘÍVAL

Na rok 1978 spadají tři historická výročí, která mají mimořádný význam pro české a československé dějiny, a zvláště pro odvěké hlavní město českého státu – Prahu.

Před sedmi sty lety padl na Moravském poli český král Přemysl Otakar II., dosud nezhodnocená hrdinná postava českých, ba evropských dějin. Jeho doba patří k předním etapám našeho národního a státního vývoje. Tehdy se plně realizoval ekonomický přelom od hospodářství naturálního k feudální rentě. Velkoryse rozvinutá sídelní politika vytvořila organismus našeho kraje, doplněný stovkami nově zakládaných měst, městeček a vesnic.



Náhrobek Přemysla Otakara II. ve Svatovítské katedrále, po 1373 (snímek V. Neubert)

Význam Prahy jako královského sídla vzrůstal zároveň s vnějším růstem a rozvojem města úměrně s rostoucí mocí českého krále. Přemysl Otakar II. zvětšil výstavbu Prahy založením nového městského celku, přestavěl svůj palác připojením západního křídla, zlepšil hradební opevnění zřízením dvou hlubokých a širokých příkopů s hradební zdí na bývalém předhradí na západní straně i úpravou opevnění při Černé věži. Přemyslova vláda učinila Prahu slavným středem rozlehlé říše „železného a zlatého krále“, který spojil pod svým žezlem české i rakouské země, Štýrsko, Korutansko, Kraňsko i Pordenone. Nechybělo mnoho a Praha se již tehdy mohla stát středem římské říše. Bylo to poprvé v českých dějinách, kdy došlo k tak zásadnímu rozšíření přemyslovské vlády na území zcela odlišné (neslovanské), jehož sociální a hospodářské poměry se sice v obecném měřítku v podstatě nelišily od poměrů v českých zemích, ale vzhledem k dřívějšímu vývoji nebyly ani zdaleka totožné.

Lze tedy říci, že za Přemysla Otakara II. se Praha stala vůbec poprvé střediskem pevně formované ústřední vlády – dialekticky uvažováno – z hlediska středověkého vývoje velice pokrokové. Tato nadčasovost nebyla českými feudály pochopena plně. Právě za Přemysla se výrazně formují nové skupiny obyvatelstva: feudálové, měšťané a obyvatelé vesnic, zakládaných podle dědičného práva. Přemysl je vlastně zakladatelem městského stavu – tomu zejména propůjčil politická práva a jeho zástupce povolával na zemské a veřejné sněmy. Zvláštní postavení měla pak některá města, jichž úřady nepodléhaly tehdejšímu župám.

Přemysl Otakar II., jediný v té době žijící mužský člen panujícího rodu Přemyslovců, zamýšlel obnovit tradici říše Velkomoravské. Uherské Hradiště nově založené v roce 1257 se původně nazývalo Nový Velehrad.

V jeho době se tvůrčí síla doby vypjala, připravující plné vyzrání toho, co souhrnně nazýváme gotickou kulturou. Vzdělanost původně vyrůstala na poměrně stísněném území západní a střední Evropy, kde jejím hutným jádrem byl feudální svět románsko-germánský, sevřený na jihu baštami islámu, na východě obklopený slovanským světem, do něhož jen skoupě vyzařovaly vlivy západní vzdělanosti v soutěži s vlivy byzantské kultury.

V době Přemysla Otakara II. měla však gotická vzdělanost jeviště již mnohem širší. Baltskou oblastí pronikala k severu a východu až do hloubi Finského zálivu, razila si cestu osadnickým předvojem až k litevským močálům i do hor a lesů Transylvánie. Ve středomořských krajích zatlačila islám z nejedné významné pozice a výbojně se přelila i do oblastí byzantské moci.

I velký náraz mongolský, který v první polovině 13. století na chvíli zahrozil celé Evropě, stal se vzápětí spíše mostem, přes nějž mohla zvědavost západního člověka pronikat až k Dalekému východu. Veliká říše mongolská, spojující evropské Povolží s břehy Tichého oceánu, dovozovala odvážným mnichům – misionářům a kupcům, jako byli benáťští Polové, aby volně putovali až do tajemného zázemí širé pevniny asijské.

S tímto rozšířením obzoru a jeviště západní kultury šlo ruku v ruce ve 13. století její pevnější vyhranění v oboru ústavních i společenských řádů k formám, které pak na dlouhá pokolení zůstaly základní kostrou evropského života. Platilo to stejně pro panstvo feudální jako pro svět měšťanský i pro poddanský venkov. Hrad, město i vesnice s novým obyvatelstvem nabývaly rysů podstatně odlišných od mnohem prostších sídlišť předchozích

dob. 13. století je přitom přiodívalo slohovou výrazností tak pronikavě důslednou, že společný základ se shodně zrcadlí jak v monumentalitě ohromných katedrál, tvrdých hradů a pyšných radnic, tak v drobné ozdobě chvilkového domácího přepychu. Výstižně tak vyjadřuje plodný kompromis, který právě gotické cítění nalezlo mezi strohým idealismem zásvětných příkazů křesťanských a potřebou zjemnělé vezdejší kultury.

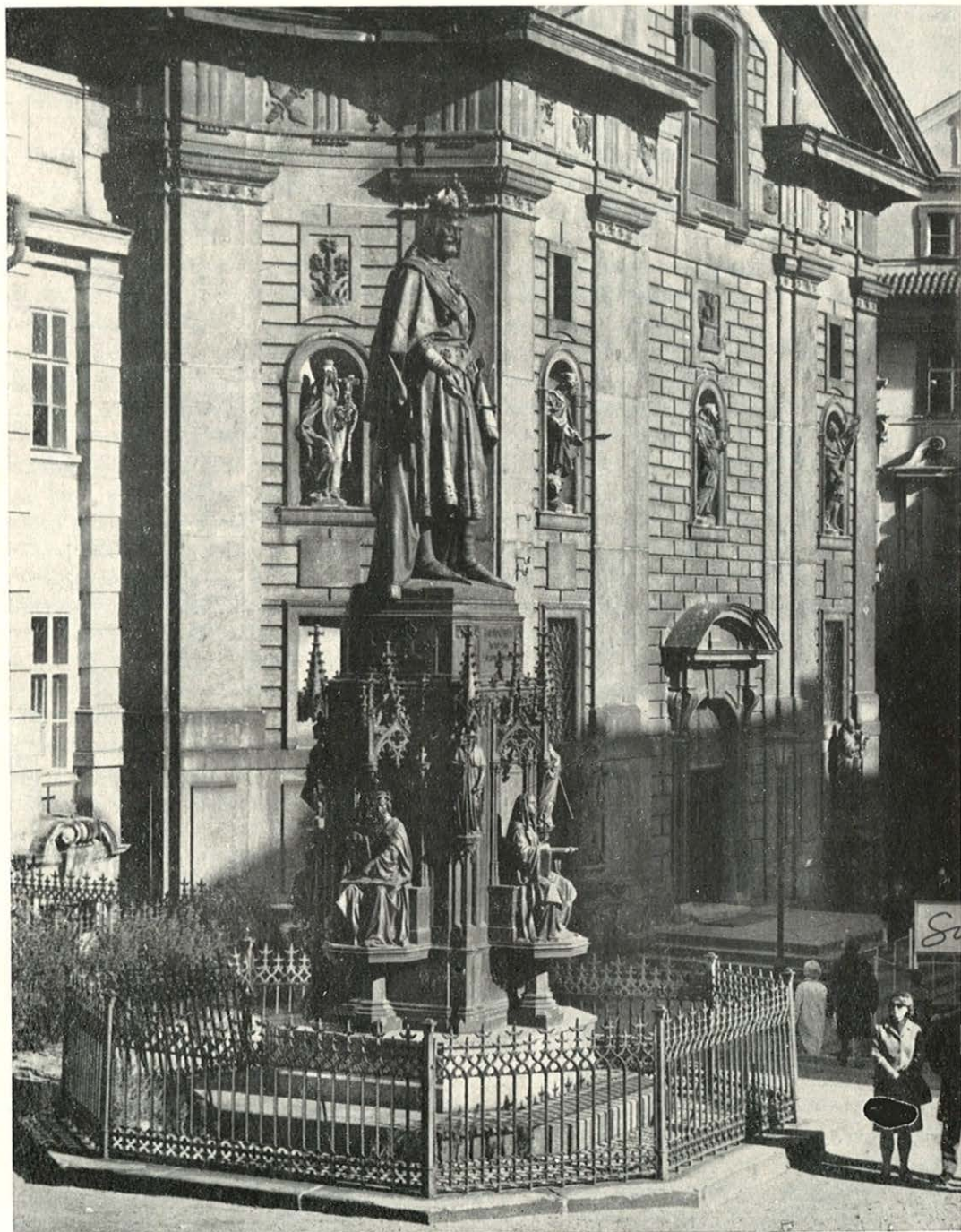
Přemyslovci staletým úsilím budovali český stát; jeho síle dali náležitě vyzrát v rámci středověké říše římské a posléze se snažili jej přetvořit v evropskou moc, která nepochybně tento rámec prolamovala. Proto se srazili s římským císařstvím v boji, který však osudově nedobojovali.

Uplynulo sedm set let od smrti českého krále Přemysla Otakara II. Listujeme v Dějinách národu českého Františka Palackého a v závěrech šesté knihy, věnované této osobnosti čteme: „...můžeme s dobrým svědomím prohlásit za pravdu, že králi tomu v dějepise vůbec, jak zahraničním, tak i domácím, nestalo se posavád po právu; že on na jevišti světovém mezi výtečníky v dějinách lidských byl zjevem netoliko památným, ale i mnohem ušlechtlejším, nežli seznalo zmýlené u nás mínění veřejné. Ovšem že skutečná velikost a sláva jeho neměla se měřiti ani počtem a rozsáhlostí krajin, které k dědičné říši své připojil, ani vítězstvími, jichž často nad mocnými nepřáteli dobyl, ani konečně bohatstvím a nádherou dvorskou, jimiž převyšoval všechny panovníky svého věku: ona zakládala se více na shodě výtečných ctností panovnických, na úmyslech a zásadách co do politiky a práva nad věk jeho vynikajících, na věhlasu, jímž opravil zastaralou ústavu své říše podle potřeby své doby stvořiv nový stav politický bez ukrácení práv dosavadních, na rozsahu a síle ducha, jímž bystře prohlédal do všech oborů a poměrů své říše a řídil o nich jak moudře a spravedlivě, tak i důkladně; na horlivé péči o zdar průmyslu i obchodu, o vzdělání a blahobyt poddaných; konečně pak zvláště na důraz, kterým hájil právo a spravedlnost proti hojným násilníkům svého věku. Bylť zajisté a slul předním štítem chudých a utiskovaných proti pychu a nepravostem lidí mocných, jejichž všech síle spojené potom v boji nerovném bohužel podlehnouti mu bylo. Viděli jsme pohříchu, kterak sami oba často nesvorní náčelníci světa křesťanského papež i král římský, každý pro zvláštní své prospěchy umluvili se spolu k jeho záhubě, berouce si na pomoc i nevěru a zradu i vášně i předsudky lidské. Nic mu nebylo naplat, že uznáván byl dříve za panovníka stolicí apoštolské nad jiné věrně oddaného a za hlavní podporu její. Konečně dán přece do klatby a zohavená jeho mrtvola dlouho ani ve hrobě nesměla najíti pokoje.“

Přemyslův tragický pád doslova otrásl „veřejným míněním“ celé tehdejší Evropy.

V roce 1978 uplynulo šest set let od úmrtí Karla IV., českého krále a římského císaře, největší vladařské osobnosti našich středověkých dějin, panovníka, jehož mezinárodní význam je všeobecně uznáván. Výročí smrti Karla IV. bylo proto právem zařazeno mezi světová výročí UNESCO pro rok 1978.

Karel IV. se narodil jako prvorozený syn českého krále Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny 14. května 1316. Od roku 1333 zastupoval svého otce ve správě království a zahájil obnovu Pražského hradu. Římským králem byl zvolen 11. července 1346 na sněmu v Rhensu, 26. srpna 1346 po smrti Jana Lucemburského v bitvě u Kresčaku zdědil titul českého krále; 2. září 1347 byl se svou první chotí Blankou z Valois korunován na



Pomník Karla IV. u Karlova mostu, 1848 (snímek J. Janatková)

českého krále obnovenou korunou v katedrále sv. Víta na Pražském hradě. 5. dubna 1355 byl v Římě korunován na císaře říše římské. Zemřel 29. listopadu 1378 na Pražském hradě; pohřeb se konal 11.–15. prosince.

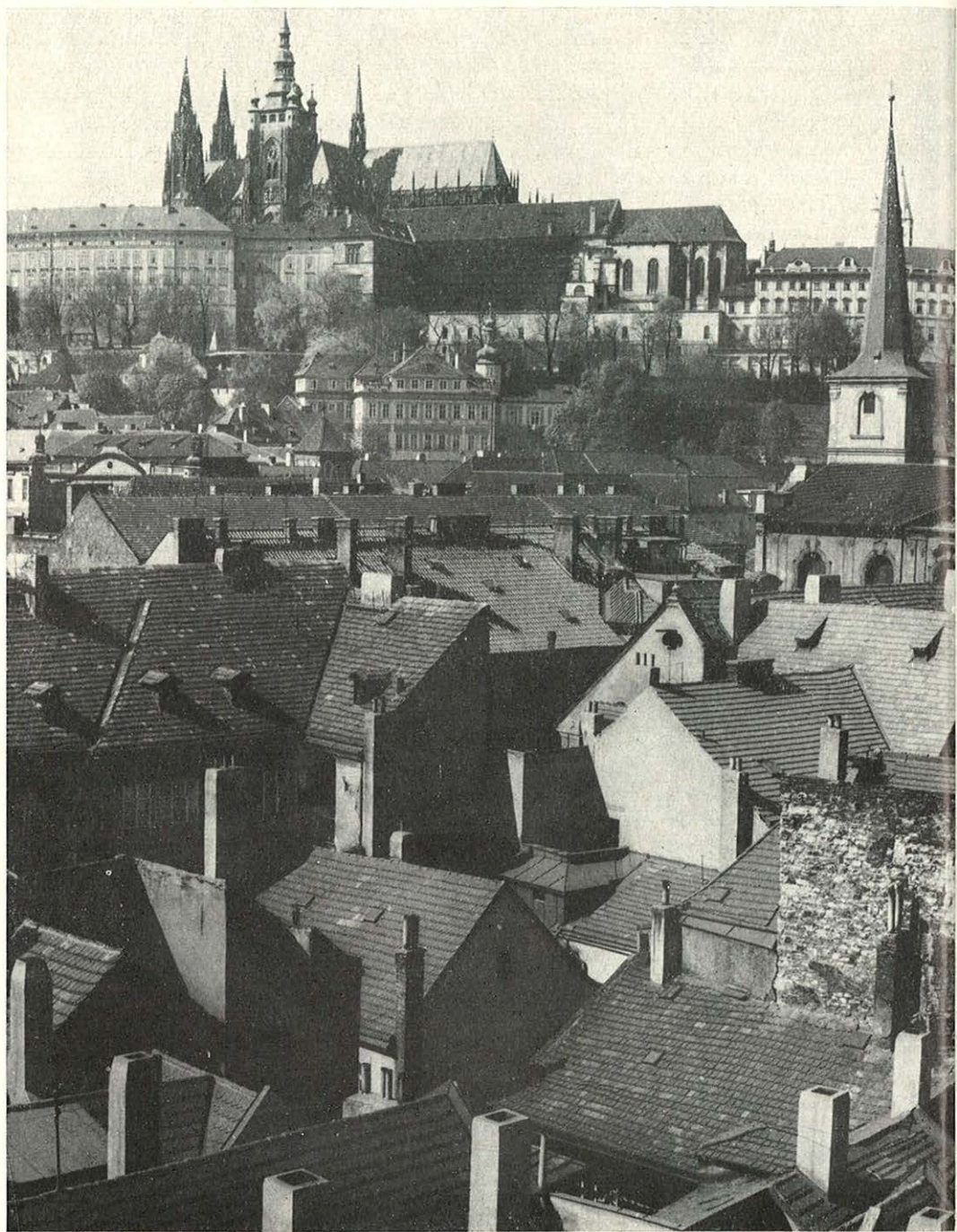
Ve shodě s pokrokovou tradicí našeho dějepiscectví, založenou Františkem Palackým a reprezentovanou v našem století zejména dílem Zdeňka Nejedlého, se naše doba hlásí k velkým konstruktivním myšlenkám a progresivním rysům vývojové etapy našich dějin spjaté se jménem Karla IV.

Karel IV. byl zakořeněn v českém prostředí a byl svázán s jeho slavnou přemyslovskou tradicí. Po matce Elišce Přemyslovně se vždy cítil Čechem a ani během dlouhých let výchovy strávených v cizině se české vlasti nikdy neodecizil. Mimořádně bohatého vzdělání, širokého kulturního rozhledu i veškerých zkušeností využil především k tomu, aby ze svého rodného království vybudoval jeden z nejpevnějších a nejkonsolidovanějších státních útvarů své doby. Od počátku kladl ve svém literárním a historiografickém díle důraz na slovanský původ křesťanství a kultury v našich zemích, hlásil se k velkomoravské tradici, jejíž pravý význam pro počátek naší státnosti mohla plně zhodnotit až naše socialistická věda.

Prozíravost a velikost vladařského díla Karla IV. dodnes prokazuje celá řada jeho založení, jež přizpůsobena podmínkám nového společenského řádu slouží dennímu životu našich lidí a naplňuje jeho potřeby kultury a vzdělání. Až do období průmyslové revoluce žilo hlavní město Praha v hranici, kterou mu vymezil založením Nového Města, jež dodnes tvoří jeho velké živé historické jádro, udivující velkorysostí i racionálností urbanistického konceptu. Výchově socialistické inteligence podnes slouží Univerzita Karlova, nejstarší vysokoškolské učiliště ve střední Evropě. Už v době Husově je zaplňovali studenti z domácích lidových vrstev, kteří zde vyrostli v budoucí vedoucí představitelé husitské revoluce. Od počátku univerzita poskytovala vzdělání i příslušníkům spřízněných slovanských národů, prošlo jí množství slovenských, polských, slovinských i jiných studentů, kteří si na vysokém učení upevňovali povědomí příbuznosti slovanských jazyků i kulturních tradic. K jejich pěstování založil Karel IV. v Praze slovanský klášter, instituci předcházející novodobé vědecké ústavy pro slovanská studia. Rozvoj písemnictví v domácím slovanském jazyce, v takové míře jinde v Evropě neobvyklý, a mimořádná vzdělanost širokých vrstev rozhodným způsobem přispěla k přetrvání slovanského etniku ve středoevropské oblasti, což se příznivě projevilo v dalším historickém vývoji obou našich národů.

Velkému rozmachu s netěšila jenom Praha; zcela správně bylo řečeno, že „kamkoliv v Čechách člověk přijde, málem všude najde ještě dnes něco, co Karel založil nebo co vzniklo v jeho době“.

Obdiv vzbuzuje i velká péče a důmysl, jež vynaložil Karel IV. na to, aby české země zapojil do systému světového obchodu a podnítil tak jejich hospodářský vzestup. Neúnavně usiloval o to, aby jimi procházela výměna zboží mezi Benátkami a bohatými hansovními městy Baltu. Dal psát polskému Kazimíru Velikému, aby umožnil cestu českých kupců do Ruska, otevíral nová spojení i západním směrem. Dobře je známo jeho úsilí o zavedení či rozšíření rybníkářství, vinařství a pěstování ovoce, ale i výroby skla, nových odvětví, jež poznal na svých cestách, z nichž některá u nás později vyrostla do světové proslulosti.



Pražský hrad (snímek J. Janatková)

Karlovské období i při svém vnitřním dramatismu a napětí představuje v našich dějinách mimořádně dlouhé a pokojné období, ve kterém byly české země uchráněny jakéhokoli nepřátelského vpádu. I to je třeba přičíst ke kladům obratné, pružné a realistické politiky Karlovy, vyhýbající se používání násilných prostředků.

Předmětem nejrůznějších, často protichůdných výkladů bývá Karlova říšská a církevní politika a jeho vztah ke dvěma vrcholným mocenským a ideologickým institucím jeho doby. České království povznesl na první místo v říši a Prahu učinil jejím sídelním městem. Za tímto účelem povýšil i pražské biskupství, dosud podřízené mohučskému arcibiskupství, na samostatné arcibiskupství, což viditelně vyznačil i založením gotické katedrály sv. Víta. Pozoruhodné je, že významná místa v široké církevní správě obsazoval především svými rádci českého původu; mezi ně na předním místě patřil i jeho důvěrný rádec Arnošt z Pardubic, od roku 1343 pražský biskup a od roku 1344 první pražský arcibiskup. Byl to on, který za podpory císaře Karla usiloval o napravení špatných mravů tehdejšího duchovenstva.

A posléze Karel IV. – člověk. Proti jiným panovníkům jeho doby byl mimořádně vzdělaný a kultivovaný; mluvil česky, latinsky, francouzsky, italsky a německy, miloval umění i vzácnosti přírody, památky jako ostatky svatých, drahokamy a produkty uměleckého řemesla, a z nich především práce zlatnické. Známa je i jeho, v jistém smyslu, demokratičnost společenská: celou noc prochodil v Pavii po ulicích s básníkem Petrarrou, rozmlouvaje o umění i politice a připustil, aby v galerii členů císařského rodu a nejvyšších duchovních ve svatovítském triforiu byly umístěny i portréty obou dómských architektů, Matyáše z Arrasu a Petra Parléře, i dalších pracovníků stavby.

Svou lásku k českým zemím a k sídelnímu městu neprojevoval jen činy, ale i literárně ve vlastním životopise i v preambulích listin a bul, jež vydával v Praze.

*

Třetí výročí roku 1978 již nenese patinu staletí: před třiceti lety bylo u nás definitivně rozhodnuto o socialismu, o přerodu historického vývoje našich zemí. Vítězný únor 1948 dovršil proces přerůstání národní a demokratické revoluce v revoluci socialistickou a stal se skutečným mezníkem našich novodobých dějin. Období, které uplynulo od oné významné události, je sice z historického hlediska krátké, avšak svým významem již hluboko zasáhlo do života každého z nás, do života celého našeho státu i naší milované Prahy.

Praha, bohatá na tisíciletou historii a kulturní památky, budovaná dnes v socialistické velkoměsto střední Evropy, prožívá totiž svou novou renesanci, a uplynulých třicet let mírového života, podobných svým budovatelským úsilím době Karla IV., je novým svědectvím hluboké nevyčerpatelné kulturní síly národa. Životadárný proud nových socialistických idejí dal podnět k vytvoření základů velkorysé státní péči o kulturní hodnoty. Takřka přes noc se mnoho změnilo, nastoupili noví stavebníci, noví uživatelé historických objektů; v mnoha případech se od základů změnila i jejich dosavadní funkce. Revolučně se proměnila společnost i její ekonomika a politika.

Proto nás, pracovníky pražské památkové péče, vede toto významné jubileum k vážnému zamyšlení nad dosavadními výsledky konzervace a obnovy kulturních památek v Praze. Bilancujeme období třiceti let s pocitem dobře vykonané práce, neboť současná památková péče je nesporně dobrou známkou úsilí našeho hlavního města a socialistického státu. Tak

velkolepou činnost v rámci organizačních požadavků, finančních nákladů i samotné realizace nelze porovnávat s ničím v minulosti.

Platí obecný názor, že je nutno zachovat budoucím generacím jedinečné kulturní bohatství Prahy, vtělené do architektur všech historických etap a slohů jako připomínku slavné minulosti našeho hlavního města. Co představuje toto bohatství a péče o ně? Znamená především vědecké poznání všech takových kulturních hodnot, dále jejich evidenci, jejich stálé sledování a ochranu. Aby bylo možno památky chránit, musíme především vědět, které z vývojových dokumentů minulosti máme chránit i způsob a rozsah jejich ochrany. Proto v souladu se zákonem o kulturních památkách přistoupilo Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody k vypracování státních seznamů kulturních památek. V prosinci 1964 schválila rada Národního výboru hl. města Prahy státní seznam nemovitých kulturních památek; návrh byl široce projednáván v odborných komisích Československé akademie věd, ve Svazu výtvarných umělců a architektů i dalších institucí. Po provedené rekategorizaci památek ve smyslu zákona č. 25/1973 Sb. zahrnuje dnešní státní seznam celkem 1997 objektů; jsou to obytné domy, věže, kostely a ostatní kultové stavby, hradby, význačné památky revolučního dělnického hnutí a protifašistického odboje, archeologické a technické památky, kašny, sousoší, hřbitovy atd.

Poněvadž již v roce 1962 prohlásila vláda 33 objektů a později v roce 1978 dalších 32 objektů, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa, za národní kulturní památky, a z toho se jich 20 nachází na území hlavního města Prahy, byla první část zpracovaného přehledu o kulturním bohatství památek v Praze identifikována. Národní kulturní památky na území Prahy, které požívají podle dalších ustanovení zákona zvýšené ochrany, jsou: chráněná oblast Pražského hradu s archeologickými nálezy, České korunovační klenoty, Vyšehrad, Karlův most se zbytky Juditina mostu, Staroměstské náměstí se Staroměstskou radnicí, Týnským kostelem a palácem Kinských, Karolinum, Betlémská kaple, Novoměstská radnice, Bílá hora (bojiště a letohrádek Hvězda s oborou), Tylovo (Stavovské) divadlo, Národní divadlo, Národní muzeum, Budova U kaštanu v Břevnově, Lidový dům (Muzeum Vladimíra Iljiče Lenina), Národní památník na Vítkově, Památník protifašistického odboje v Kobylisích (bývalá stará střelnice), Čestné pohřebiště Krasnoarmejců na Olšanských hřbitovech, bývalý Národní dům v Karlíně, Anežský areál, bývalý klášter na Slovanech s kostelem P. Marie.

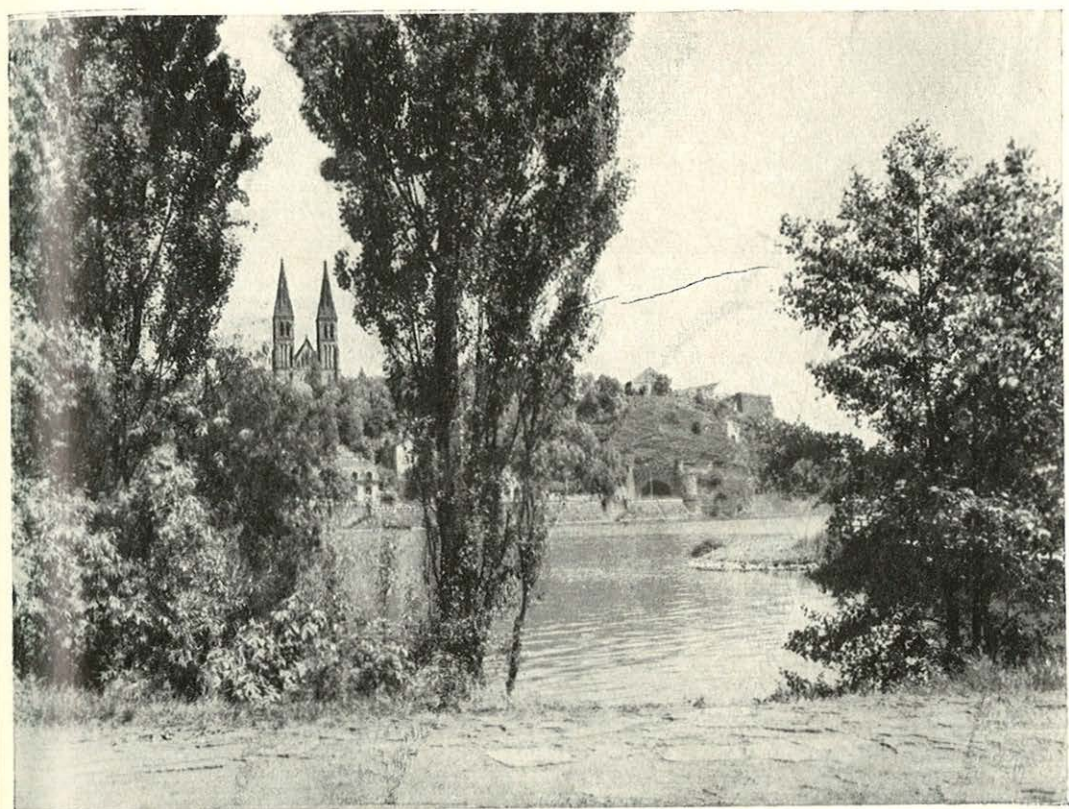
Po skončení první etapy prací na státním seznamu nemovitých kulturních památek byly zahájeny práce na pořízení státního seznamu movitých kulturních památek. Za pomoci odborné skupiny, kterou řídil vynikající znalec užitého umění Emanuel Poche, bylo posouzeno 25 000 předmětů uměleckého řemesla a z nich posléze vybráno a do státního seznamu zapsáno 9176 nejvýznamnějších movitých památek včetně mnoha souborů. Jsou to zejména obrazy a sochy, vrcholná díla uměleckého řemesla, kultovní předměty atd., prostě obrovské bohatství pražských paláců, kostelů a dalších veřejných budov. V uvedeném počtu však nejsou zahrnuty movité památky Pražského hradu, jichž je 12 118 (nemovitých je na Pražském hradě 64), o něž pečuje Kancelář prezidenta republiky. Nejsou v něm zahrnuty ani obrovské poklady a sbírky pražských muzeí a galérií, které jsou evidovány zvlášť.

Již jsem se zmínil, památkové objekty v Praze vytvářejí i celé soubory. Největší z nich, historické jádro Prahy, byl nařízením vlády České socialistické republiky č. 66 ze

dne 21. července 1971 prohlášen za památkovou rezervaci. Rozprostírá se na ploše více než 600 hektarů a je největším památkově chráněným městským celkem v evropském i světovém měřítku. V podstatě je tvoří dvě charakteristická území: oblast Starého Města, Malé Strany a Hradčan vytváří ucelené historické prostředí s převážující hodnotnou zástavbou, oblast Nového Města, založeného Karlem IV., má pozoruhodnou středověkou komunikační osnovu s kompozicí hlavních prostor, jež dosud zůstala zachována, a s vynikajícími památkovými celky a objekty, z nichž některé vynikají jako dominanty v panorámatu Prahy.

Socialistický stát chrání památky podle zákona – a nejen to! Péče o památky je vlastní socialistickému přístupu k minulosti a k zachování všech hodnot, které obohacují život jeho občanů. Dnes je vlastníkem památek lid a proto také ve svém celku nese za ně odpovědnost. Vynaložené částky na konzervaci a obnovu kulturních památek v Praze po osvobození naší vlasti Sovětskou armádou jdou do miliard; jen v roce 1977, kdy byly psány tyto řádky, vykonávali odborníci Pražského střediska státní památkové péče a ochrany přírody odborný dohled na 390 stavebních akcí v celkové hodnotě 239 543 000 Kčs.

Péčí socialistického státu a jeho hlavního města bylo v Praze od Vítězného února 1948



Vyšehrad (snímek J. Janatková)

obnoveno přes sto významných památkových objektů i celých areálů. Na předním místě nutno uvést soustavnou obnovu objektů Pražského hradu, velkoryse započatou s příchodem dělnických prezidentů Klementa Gottwalda a později Antonína Zápotockého. Dále byly obnoveny zejména Strahovský klášter, přeměněný v Památník národního písemnictví, Betlémská kaple, Karolinum, Bertramka, Muzeum Mikoláše Alše a Aloise Jiráska ve Hvězdě, muzea V. I. Lenina a Klementa Gottwalda, paláce na Hradčanech, Šternberský a Jiřský pro světoznámé sbírky evropského i českého výtvarného umění Národní galérie, Schwarzenberský pro Vojenské historické muzeum, Martinický pro Útvar hlavního architekta města Prahy. Řada objektů na území bývalého Židovského Města dnes slouží unikátním sbírkám Státního židovského muzea. V převážné míře byly obnoveny nebo opraveny pražské kostely a další kultovní stavby. Veřejná soutěž přinesla v pozoruhodném vítězném návrhu architekta F. M. Černého vyřešení západní dominanty emauzského kostela. Obnova významných paláců na Malé Straně i v centru města sledovala využití pro účely kulturně společenské i pro potřeby zastupitelských úřadů. Zvláště vynikla obnova historických parků a malostranských zahrad.

Atmosféru Prahy a jejího historického jádra charakterizovaly v sedmdesátých letech



Karlův most, 2. polovina 14. a začátek 15. století (snímek J. Janatkové)

celé ulice prosvětlených fasád, jimž dovedné ruce stavbařů daly nový půvab. Stavební, rekonstrukční a renovační ruch se projevoval v celém městě. Pokračovala obnova Královské cesty a přilehlých ulic, k nepoznání se změnily ulice Železná a Pařížská a jejich historické partery se proměnily v moderní prodejny socialistického obchodu. Péčí organizací socialistického pohostinství bylo obnoveno několik desítek půvabných malostranských a staroměstských hospůdek a vinárniček, tolik přitažlivých pro domácí i zahraniční návštěvníky Prahy. Obohacením krás Prahy byla též obnova a konzervace více než padesáti zachovaných domovních znamení v bezprostřední blízkosti Královské cesty. Neopakovatelnou atmosféru města totiž tvoří jen fasády, střechy, věže a půvabné uličky Malé Strany a Starého Města, ale i cenné výtvarné detaily na domech i uvnitř, jako kování, klepadla, kliky, různé vitráže atp. K rozšíření vědomostí a znalostí občanů a návštěvníků Prahy přispěly i textové bronzové desky, které Pražské středisko začalo cílevědomě osazovat na vybraných památkových objektech.

K třicátému výročí osvobození republiky byla dokončena obnova hlavní části pietního území bývalé střelnice v Kobylisích a dosud nebývalá generální oprava Karlova mostu. Ke svému dokončení se přiblížila i obnova bývalého kláštera bl. Anežky na Františku



Obnova Karlova mostu, 1966–1976 (snímek J. Janatková)



Nejstarší spojení břehů Vltavy – Karlův most (snímek J. Janatková)

pro sbírky Národní galérie. V roce 1976 byla zahájena rozsáhlá generální oprava Týnského chrámu a v následujícím roce byly zahájeny přípravné průzkumové a stavební práce k regeneraci významného areálu Týnského dvora (Ungeltu). Proces konzervace a obnovy postupuje systematicky podle Koncepce dalšího rozvoje státní památkové péče v hlavním městě Praze tak, jak byla projednána a schválena stranickými a státními orgány v roce 1974.

Od 1. července 1974 se také rozšířil okruh pražských památek. Usnesením vlády České socialistické republiky bylo k hlavnímu městu připojeno dalších třicet obcí ze Středočeského kraje. Do jeho velkoměstského společenství tak přibylo k dřívějším obcím, připojeným dnem 1. ledna 1968, i 314 km² celkové územní plochy, na níž se nachází 84 nemovitých kulturních památek. Součástí památkového fondu Prahy jsou dnes i státní zámky na Zbraslavi, v Kolodějích a ve Vinoři, středověké tvrze a četné usedlosti a také významné památky revolučního dělnického hnutí a protifašistického odboje ad.

Nebývalá výstavba a přestavba Prahy vyvolala v oblasti památkové péče řadu teoretických i praktických otázek a problémů, jež byly spojeny především s výstavbou metra. Praha má totiž své památky nejen nad zemí, ale i pod dlažbou. V úzké spolupráci s Archeo-

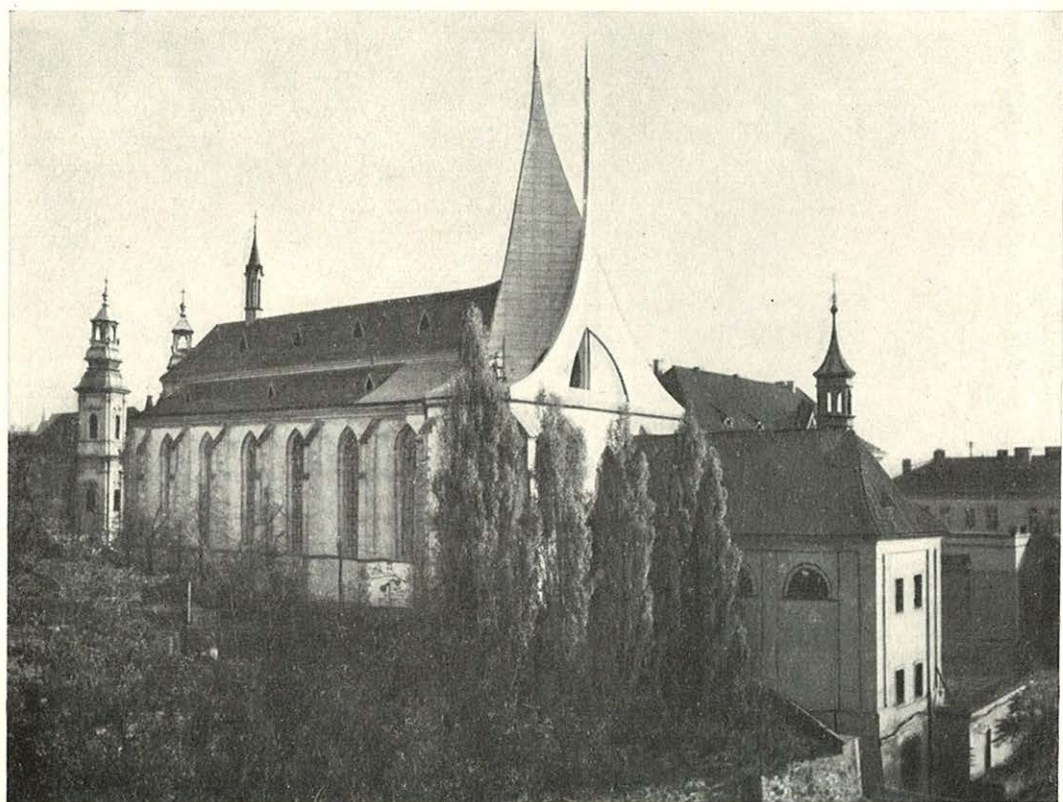


Východní strana Staroměstského náměstí (snímek J. Janatková)

logickým ústavem ČSAV, Muzeem hlavního města Prahy a dalšími institucemi bylo třeba sledovat postup výkopů a nálezy ochraňovat a vědecky zpracovávat. Tato práce, která velmi významně přispívá k dalšímu poznávání dějin Prahy, vedla i k otevření stálé výstavy archeologických nálezů v rekonstruovaném románském paláci pánů z Kunštátu a Poděbrad v Řetězové ulici na Starém Městě.

Zvláště naléhavým problémem, který se v té době v činnosti státní památkové péče objevil, se stala ochrana hodnotné architektury posledního století. Její hodnoty a význam prokázalo pražské sympozium a výstava „Praha 1860–1960“, které se konaly v Praze za mezinárodní účasti pod patronací UNESCO, ministerstva kultury ČSR a Národního výboru hl. města Prahy. Rezoluce, která byla přijata, dala řadu podnětů k účinnější ochraně těchto specifických hodnot a nalezla pozitivní ohlas i v zahraničí, kde se projevují podobné problémy v ochraně památkových hodnot.

Padesáté výročí založení Komunistické strany Československa dalo podnět k splnění vysoce aktuálního úkolu, jemuž pracovníci památkové péče až dosud zůstávali hodně dlužni. Kolektiv Pražského střediska státní památkové péče a ochrany přírody zpracoval úplný soupis pražských památek dělnického hnutí, KSČ a protifašistického odboje. Soupis



byl vypracován během dvou let a zahrnul jak historický, tak stavebně vývojový popis objektů a míst i stručné vylíčení událostí, které se k nim váží. Byl impulsem i k tomu, že se někde po letech začaly objekty opravovat či označovat pamětními deskami, jež připomínají slavnou cestu revolučního dělnického hnutí v našich zemích. Vyvrcholením celé akce se pak stalo druhé sympozium Pražského střediska, které se sešlo na počest 25. výročí Vítězného února v historickém sále holešovické Domoviny.

Nalézt soulad mezi výstavbou a přestavbou města a péčí o kulturní hodnoty minulosti je úkol mimořádně náročný a obtížný. Stále výrazněji se v tomto směru projevuje moderní pojetí smyslu a poslání socialistické památkové péče. Neboť nejde jen o zachování a obnovu němých pomníků minulosti, protože památkový fond je cennou a platnou součástí našeho životního prostředí. V památkových objektech lidé bydlí, kulturně a společensky se vyžívají, často v nich jsou sídla různých úřadů, ministerstev i diplomatických misí. To znamená, že památky v mnohém směru ovlivňují etické a estetické cítění občanů, pozitivně působí na jejich psychiku a jsou, jako je tomu zejména u památek revolučních tradic a revolučního dělnického hnutí, i významným prvkem výchovným.

Vztahy a vazba památek k životnímu prostředí byly pocítovány stále naléhavěji, proto

*Bývalý klášter Na Slovanech,
2. polovina 14. století,
obnoven po roce 1945
(snímek J. Janatková)*



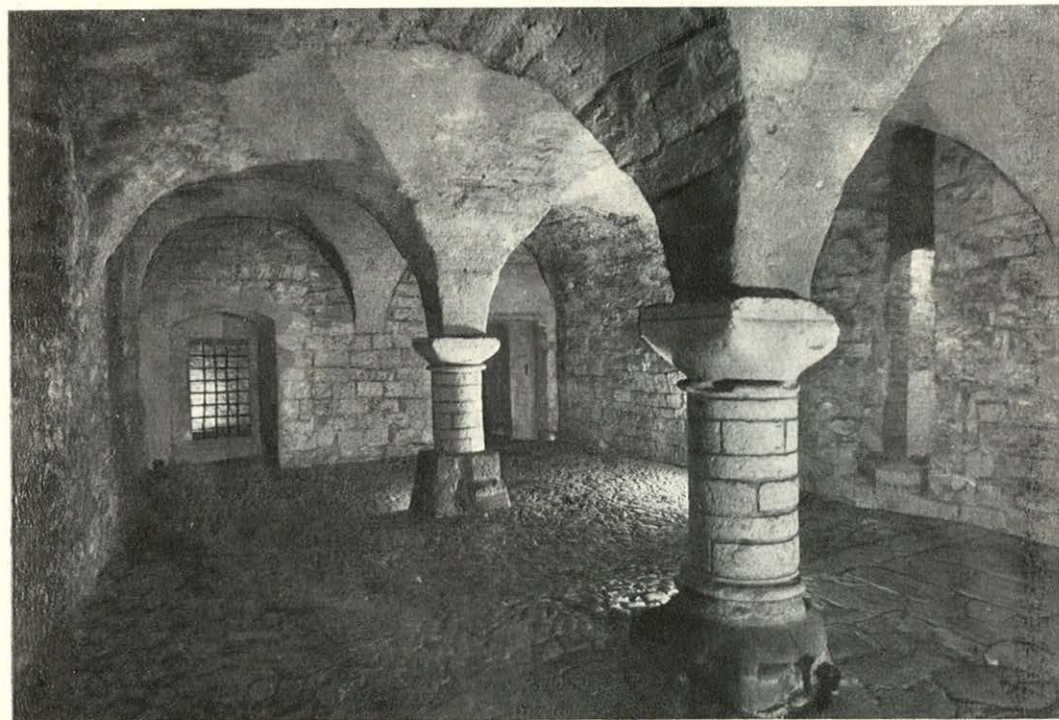
*Gotická nástěnná malba
v klášteře Na Slovanech,
kolem 1360
(snímek J. Janatková)*

byl dán podnět, aby se jejich otázkami zabývalo již třetí mezinárodní sympozium. Sešlo se v říjnu 1975 u příležitosti třicátého výročí osvobození republiky v pražském hotelu Intercontinental a bylo doprovázeno zdařilou výstavou „Pražské památky a životní prostředí“ v Křížové chodbě Staroměstské radnice.

Od tohoto sympozia byl již jen krok k uspořádání Celopražské konference k otázkám ochrany přírody v roce 1977, která doplnila plejádu teoretických a praktických setkání k ochraně pražských kulturních památek a vysoko vyzvedla i význam zeleně a přírody pro životní prostředí velkoměsta a pro každého občana Prahy.

Boj o zachování a obnovu kulturních památek vedlo Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody ruku v ruce s širokým kulturně výchovným působením mezi občany, zejména mezi mládeží. Kromě intenzivní přednáškové a publicistické činnosti svých odborníků organizovalo plných patnáct let dnes již velmi populární soutěž pro školní mládež „Poznej a chraň památky Prahy“, která začala s několika desítkami zájemců a do dnešního dne již k pražskému památkovému bohatství přivedla téměř 100 000 úspěšných řešitelů; sluší připomenout, že vyvolala i další podnětnou soutěž na téma „Poznej a chraň pražskou přírodu“.

Třicáté výročí Vítězného února oslavuje tedy pražská památková péče prací pro republiku a pro naši milovanou Prahu, prací, která nad jiné přesvědčivě dokumentuje péči socialistického státu o kulturní dědictví. Plní se tím odkaz Klementa Gottwalda:



„Zpřístupnit našemu lidu
všechny poklady minulosti
a otevřít mu dokořán brány
k vědění a kráse.“

*Románský dvorec
pánů z Poděbrad a Kunštátu,
kolem 1200
(snímek J. Janatková)*

*Středověká skleněná číše, 14. století
(snímek Z. Helfert)*

